

Informaatiolukutaito työelämäkontekstissa

Päivi Hollanti, Suomen Virtuaaliammattikorkeakoulu

Esitys Työelämälähtöinen oppiminen avoimissa oppimisympäristöissä – konferenssissa Kokkolassa, 19.-20.9.2007

[Dia 1]

Informaatiolukutaidosta on tullut yksi tietoyhteiskunnan kansalaistaidoista, ja myös ammattikorkeakoulujen on tunnustettava vastuunsa informaatiolukutaidon edistämiseksi.

Seuraavassa esityksessä pyrin esimerkkien avulla osoittamaan informaatiolukutaidon merkityksen työelämässä. Lopetan esitykseni lyhyeen katsaukseen siitä, mitä ammattikorkeakoulu ja sen yksittäinen (verkko-)opettaja voi tehdä taatakseen opiskelijoilleen riittävät informaatiolukutaidot.

[Dia 2]

Työskentelen Suomen Virtuaaliammattikorkeakoulun ja AMKIT-konsortion kolmi-vuotisessa yhteishankkeessa, joka saa rahoituksensa opetusministeriöltä. Hankkeen koko nimi on *eAineistot oppimisen resurssi*, ja sillä on kaksi tavoitetta: 1) lisätä e-aineistojen käyttöä oppimisessa ja 2) edistää informaatiolukutaitoa ammattikorkeakouluissa.

[Diat 3-8]

Amerikan työministeriön SCANS-komission mukaan viisi työelämässä välttämätöntä kykyä ovat resurssienhallinta, sosiaaliset vuorovaikutustaidot, systeemiosaaminen, tietotekninen osaaminen sekä informaatiolukutaito.

Informaatiolukutaidon merkitys on selkeästi näkyvissä myös Suomen työelämässä. Nämä esimerkit on poimittu suomalaisista lehdistä. Työntekijältä vaaditaan kriittisyyttä, kykyä analyttiseen ajatteluun, kykyä hahmottaa kokonaisuuksia. Hänen on tunnettava toimintaympäristönsä ja omattava tutkimus- ja kehitysosaamista. Hänen on oltava valmis jatkuvaan oppimiseen ja muutokseen. Lyhyesti sanottuna: hänellä on oltava hyvät informaatiolukutaidot.

[Dia 9]

Informaatiolukutaidolla tarkoitan kykyä tunnistaa tiedontarve, hakea ja paikantaa tietoa, sekä löydetyn tiedon kriittistä ja eettistä arviointia ja käyttöä.

[Dia 10]

Seuraavassa avaan esimerkkien avulla informaatiolukutaidon merkitystä työelämässä.

[Dia 11]

Ongelman tai kysymyksen määrittely on kriittinen taito. Työntekijän on kyettävä analysoimaan tiedon tarvetta ja tarkastelemaan sitä laajemmassa kontekstissa. Huonosti määritelty kysymys lisää paitsi tiedonhakupukustannuksia (maksulliset tietokannat), myös tiedon etsimiseen ja prosessointiin käytettävää aikaa. Laaja, hahmottomaton kysymys tuottaa tiedonhakuvaiheessa informaatiotulvan, jonka läpikäynti vie taas luvattoman paljon aikaa.

[Dia 12]

Tiedonhaun tekniset taidot on hallittava muullakin kuin perustasolla. Ytimekäs hakulause tuottaa kerralla toivotun tuloksen ja säästää aikaa. Pelkän perushaun käyttäminen ja epäonnistunut hakutermien valinta ei tuota toivottua tulosta. Pahimmillaan se luo illuusion siitä, ettei haluttua tietoa ole olemassa. Yrityksen keräämä tieto jää hyödyntämättä, aikaa kuluu hukkaan ja päädytään tilanteeseen, jossa jo aiemmin tehty työ tehdään uudelleen.

[Dia 13]

Käytettävissä olevien tiedonlähteiden puutteellinen tuntemus johtaa siihen, että tietoa haetaan huonoista ja jopa vääristä lähteistä. Arkistoista kaivetaan vanhoja dokumentteja eikä aidosti hyödyllisiä tiedonlähteitä osata hyödyntää. Tuloksena on työn heikko laatu.

[Dia 14]

Internet on yksi käytetyimmistä tiedonlähteistä myös työelämässä, sillä se on helposti saavutettavissa ja se luo illuusion onnistumisesta. Muutamalla hakusanalla saa...

[Dia 15]

..satoja tuhansia viitteitä. Ongelmana on kuitenkin se, että tulosten läpikäyntiin menee paljon aikaa ja saadut tulokset ovat laadullisesti arveluttavia. Relevantti tieto katoaa taustakohinaan.

[Dia 16]

Informaation ylitarjonnassa arvokkaimmaksi kyvyksi nousee kyky arvioida ja suodattaa tietoa. Jos työntekijällä on kiire, hän helposti tyytyy mihin tahansa aiheesta löytämäänsä tietoon kyseenalaistamatta tiedon latua ja sen lähdeä. Seuraukset saattavat olla yllättäviä.

[Dia 17]

Oletetaan, että asiakas on tilannut naulan. Jos yrityksen työntekijällä on puutteelliset informaatiolukutaidot..

[Dia 18]

.. asiakas saattaa yllättyä suuresti kun hänelle toimitettu tuote onkin vieteri. Mitä seuraamuksia tästä yritykselle on, sen osaatte arvata.

[Dia 19]

Syy ei tässä ole pelkästään yksittäisen työntekijän puutteellisessa osaamisessa. Digitaalisuutta saamme kiittää siitä, että informaation tuottaminen ja jakelu on nykyisin uskomattoman helppoa. Tästä seuraa se, että tarjolla olevan tiedon määrä kasvaa jatkuvasti. Valitettavasti tarjolla olevan tiedon laatu ei välttämättä lisäännä. Yritykset tukkivat järjestelmänsä merkityksettömillä kiertokirjeillä, tiedotteilla ja raporteilla, sähköpostista puhumattakaan. Tärkeät viestit ja tiedot hukkuvat massaan.

[Dia 20]

Yhä enenevässä määrin työntekijän aika menee sähköpostin käsittelyyn. Ne työntekijät joilla on puutteita tiedonhallinnan taidoissa, stressaantuvat ja ahdistuvat jatkuvaan riittämättömyyden ja hallitsemattomuuden tunteeseen. Sairauspoissaolojen määrä kasvaa

[Diat 21-22]

Puutteet IT-osaamisessa johtavat tilanteeseen, jossa työntekijä tekee sellaisia rutiineja jotka voitaisiin automatisoida. Yrityksen IT-osastolta puuttuu syvempi ymmärrys yrityksen toimintaprosesseista ja siten he eivät osaa esittää sopivia tietoteknisiä ratkaisuja niiden automatisoimiseksi. Niinpä olemme tilanteessa, jossa asiantuntijat käyttävät aikansa rutiineihin sen sijaan, että he keskittyisivät yritykselle lisäarvoa tuoviin tehtäviin.

[Dia 23]

Moni työntekijä keskittyy omiin tai tiimensä tarpeisiinsa miettimättä sitä, että samaa tietoa voi käyttää eri yhteyksissä ja eri käyttötarkoituksessa. He eivät tule ajatelleeksi että joku toinen saattaisi hyötyä heidän tuottamastaan tiedosta.

[Dia 24]

Päädytään tilanteeseen, jossa tietoa tuotetaan mutta ei levitetä. Saman yrityksen sisällä ei tiedetä, mitä muualla tehdään tai on jo tehty. Pyörä keksitään yhä uudelleen ja uudelleen.

[Dia 25]

Tiedon eettinen käyttö ja viittauskäytännöt ovat katoavaa kansanperinnettä. Leikkaa-liimaa menetelmä on niin sujuva ja helppo tapa siirtää tietoa dokumentista toiseen, että siinä vauhdissa lähteen mainitseminen helposti unohtuu. Tekijänoikeuksien unohtaminen ei edistä tiedon jakamisen kulttuuria, päinvastoin: ihmiset alkavat pantata informaatiota, sillä kukapa haluaisi tehdä töitä muiden puolesta saamatta siitä hänelle kuuluvaa tunnustusta.

Leikkaa-liimaa –kulttuuri muodostaa toisenkin uhan yritykselle: luottamuksellista tietoa saattaa siirtyä yrityksen ulkopuolelle kun se siirretään pois alkuperäisestä kontekstista.

[Diat 26-29]

Huono informaatiolukutaito maksaa yritykselle rahaa, aikaa, sairauspoissaoloja, jopa asiakkaita. Tyytymätön asiakas lähtee ja useimmiten vie kaverinsakin mensesään.

[Dia 30]

On entistä tärkeämpää, että ammattikorkeakoulusta valmistuu informaatiolukutaitoisia asiantuntijoita työelämän tarpeisiin. Työntekijä tarvitsee informaatiolukutaitoa paitsi ongelmanratkaisuun, myös ajan tasalla pysymiseen nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Lisäpätevytyminen, täydennys- ja jatkokoulutus vaativat nekin informaatiolukutaitoa.

[Diat 31-32]

Tällä hetkellä kirjasto vastaa lähes yksin informaatiolukutaidon opetuksesta ammattikorkeakoulussa. Muutama erillinen tunti opiskelijan opintojen aikana ei riitä takaamaan valmistuvalle opiskelijalle niitä tiedonhallinnan taitoja, joita työelämä hänellä odottaa olevan. Informaatiolukutaidosta tulisi saada ammattikorkeakoulun toimintatapa. Ammattiaineen opettajien tulee vaatia opiskelijoiltaan itsenäistä tiedonhankintaa koko heidän opiskeluaikansa ajan, ei ainoastaan oppinnäytetyövaiheessa.

[Dia 33]

Informaatiolukutaito on kaikkien opettajina toimivien yhteinen asia. Parhaat tulokset saavutetaan opettajan ja kirjaston yhteistyöllä. Jos tarjoamme opiskelijoille riittävästi oppia ja ohjausta sekä systemaattisesti vaadimme heiltä opitun soveltamista käytäntöön, parannamme huomattavasti heidän mahdollisuuksiaan onnistua työelämässä.

[Diat 34-35]

Lue lisää:

Branch, Jennifer L. **Nontraditional undergraduates at home, work and school: an examination of information-seeking behaviors and the impact of information literacy instruction.** Research Strategies 19 (2003), pp. 3-15. Saatavissa Science Directin kautta: <http://dx.doi.org/10.1016/j.resstr.2003.09.002>

Bruce, Christine & Candy, Phil. **Developing Information Literate Graduates: prompts for good practice.** Brisbane: Queensland University of Technology, 1995. Saatavissa: <http://sky.fit.qut.edu.au/~bruce/inflit/prompts.php>

Head, Alison J. **Beyond Google: how students conduct academic research?** First Monday 12 (2007): 8. Saatavissa:

http://firstmonday.org/issues/issue12_8/head/index.html

Kane, Michael et al. **Identifying and describing the skills required by work.** The Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills (SCANS). US Department of Labour, 1990. Saatavissa: <http://wdr.doleta.gov/SCANS/idsrw/>

Kirton, Jennifer & Barham, Lyn. **Information literacy in the workplace.** The Australian Library Journal 54 (2005): 4. Saatavissa:

<http://alia.org.au/publishing/alj/54.4/full.text/kirton.barham.html>

Lebbin, Vickery Kaye. **Students perceptions on the long-range value of information literacy instruction through a learning community.** Research strategies 20 (2006), pp. 204-218. Saatavissa Science Directin kautta:

<http://dx.doi.org/10.1016/j.resstr.2006.06.001>

Lantz, Agneta & Brage, Christina. **Towards a learning society: exploring the challenge of applied information literacy through reality-based scenarios.** ITALICS 5 (2006): 1. Saatavissa: <http://www.ics.heacademy.ac.uk/italics/vol5-1/pdf/lantz-brage-final.pdf>

Lloyd, Annemaree & Somerville, Margaret. **Working information.** Journal of Workplace Learning 18 (2006): 3, pp. 186-198. Saatavissa Emeraldin kautta:

<http://ariel.emeraldinsight.com/10.1108/13665620610654603>

Nicol, David & Littlejohn, Allison & Grierson, Hilary. **The importance of structuring information and resources within shared workspaces during collaborative design learning.** Open Learning 20 (2005):1, pp. 31-49. Saatavissa Ebscosta:

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=15964040&site=ehost-live>

Searle, Jean. **Situated literacies at work.** International journal of educational research 37 (2002), pp. 17-28. Saatavissa Science Directin kautta:

[http://dx.doi.org/10.1016/S0883-0355\(02\)00019-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0883-0355(02)00019-8)

Tuominen, Kimmo & Savolainen, Reijo & Talja, Sanna. **Information literacy as a sociotechnical practice.** Library quarterly 75 (2005): 3, pp. 329-345. Saatavissa Ebscosta:

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=19359230&site=ehost-live>

Wai-Yi, Bonnie Cheuk. **An information seeking and using process model in the workplace: a constructive approach.** Asian Libraries 7 (1998): 12, pp. 375-390. Saatavissa Emeraldin kautta:

<http://ariel.emeraldinsight.com/10.1108/10176749810241919>

Wai-Yi, Bonnie Cheuk & Andersen, Arthur. **Information literacy in the workplace context: issues, best practices and challenges.** Unesco White paper prepared for UNESCO, the US National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy, for use at the Information Literacy Meeting of Experts, Prague, The Czech Republic. 2002. Saatavissa:

<http://www.nclis.gov/libinter/infolitconf&meet/papers/cheuk-fullpaper.pdf>

Weis, June Pullen. **Contemporary literacy skills: global initiatives converge.** Knowledge Quest 32 (2004): 4, pp. 12-15. Saatavissa:

http://www.evalutech.sreb.org/21stcentury/Contemporary_Literacy_Skills.pdf